

SYLWAN

MIESIĘCZNIK POLSKIEGO TOWARZYSTWA LESNEGO
Wydawany z zasiłku Polskiej Akademii Nauk

Rok CXIX

Warszawa, marzec 1975 r.

Numer 3

FRANCISZEK KRZYSIK

Kierunki zagospodarowania zasobów leśnych Bieszczadów¹

Направления использования лесных ресурсов Бещад

Directions of the management of forest resources at Bieszczady Mts.

WIADOMOŚCI OGÓLNE

Stotną cechą województwa rzeszowskiego stanowią duże skupienia leśne i największy — w porównaniu z innymi województwami — zapas grubizny. Wynosi on 85 mln m³, co stanowi około 10% skupionych w lasach państwowych zasobów grubizny. Drugą znaną cechą stanowi fakt, że województwo rzeszowskie, najbogatsze w zasoby drewna, ma najniższy w kraju potencjał przerobowy przemysłu drzewnego.

W rozumieniu niniejszego opracowania region bieszczadzki obejmuje najdalej na południowy wschód wysunięty obszar kraju, a więc całość powiatu bieszczadzkiego² oraz zachodnią część byłego powiatu sanockiego. Region ten wchodzi w skład obszaru objętego planem zagospodarowania terenów górskich południowej Rzeszowszczyzny, zatwierdzonym uchwałą Rady Ministrów nr 35/69 r. w dniu 28 I 1969 r. Średnie zaludnienie w powiecie bieszczadzkim wynosi 24 osoby na km².

W obecnym etapie za zagadnienie priorytetowe przyjęto rozwój produkcji leśnej i przemysłu drzewnego. Do 1990 r. głównym zadaniem będzie

¹ Skrót referatu wygłoszonego w dniu 24 XI 1973 na konferencji problemowej „Ocena wstępnego programu zagospodarowania zasobów leśnych regionu bieszczadzkiego”, zorganizowanej przez Okręgowy Zarząd Lasów Państwowych w Przemyśle i PTL, przy współpracy Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego, Oddział Wojewódzki w Rzeszowie.

² Powiat bieszczadzki powołany do życia 1 XI 1972 r., obejmuje powiaty Lesko, Sanok i Ustrzyki Dolne, z wyłączeniem powiatu miejskiego w Sanoku. Siedziba władz powiatowych mieści się w Lesku.

udostępnienie zasobów drewna w lasach bieszczadzkich oraz uruchomienie na północnym obrzeżu (Ustianowa, Jasło) i poza granicami regionu (Przemysł) kombinatów umożliwiających kompleksową obróbkę i przerób drewna. W ujęciu perspektywicznym wiodącą funkcję regionu ma stanowić odnowa sił człowieka. Do udostępnienia terenu przyczyni się budowa sieci dróg państwowych i lokalnych o łącznej długości 900 km, a jego atrakcyjność zwiększa Bieszczadzki Park Narodowy o powierzchni około 6 tys. ha.

ZASOBY LEŚNE W REGIONIE

Lasy państwowe zajmują w Bieszczadach obszar 176 028 ha, co stanowi 58% powierzchni regionu oraz 91% powierzchni leśnej. Inne kategorie własności leśnej, obejmujące powierzchnię 17 356 ha, mają małe znaczenie.

Pod względem administracyjnym lasy państwowe regionu bieszczadzkiego wchodzi w skład 11 nadleśnictw; ich nazwy i obszar podano w tab. 1.

Strukturę drzewostanów regionu obrazuje układ klas wieku przedstawiony w tab. 2.

Tabela 1

Powierzchnia leśna w nadleśnictwach regionu bieszczadzkiego

Lp.	Nadleśnictwo	Powierzchnia leśna w ha
1	Baligród	17 580
2	Brzegi Dolne	21 310
3	Cisna	40 765
4	Komańcza	18 438
5	Lesko	17 403
6	Lutowiska	23 232
7	Stuposiany	20 269
8	Wetlina	12 893
9	Brzozów (część)	7 232
10	Bircza (część)	7 670
11	Rymanów	19 236
Razem		176 028

Tabela 2

Układ klas wieku lasów państwowych regionu bieszczadzkiego według stanu na 1 X 1971 r.

Wyszczególnienie	Jednostka miary	Haliżny i pławozowiny	Klasy wieku — lata							Klasa odnowienia	Razem
			I	II	III	IV	V	VI	VII		
			$\frac{1}{20}$	$\frac{21}{40}$	$\frac{41}{60}$	$\frac{61}{80}$	$\frac{81}{100}$	$\frac{101}{120}$	$\frac{121}{\text{wyżej}}$		
Powierzchnia leśna	tys. ha	10	32	25	22	25	19	9	4	30	176
	%	5,7	18,2	14,2	12,4	14,2	10,8	5,1	2,3	17,1	100
Grubizna brutto	tys. m ³	101	886	2210	4504	7912	6144	2732	1332	6399	32 160
	%	0,3	2,7	6,9	14,0	24,5	19,1	8,5	4,1	19,9	100

W wyniku płądrowniczego użytkowania drzewostanów bieszczadzkich w czasach przed pierwszą wojną światową i w okresie międzywojennym, z powodu zbyt wysokiego wieku wielu drzewostanów (120—180 lat) oraz pod wpływem szkód mrozowych wywołanych zimą stulecia w 1928/1929 r. wartość techniczna lasów bieszczadzkich została poważnie obniżona. Według OZLP w Przemyślu udział głównych sortymentów drzewnych w ogólnej masie zrębowej można szacować następująco: drewno tartaczne 30%, papierówka 30—40%, drewno opałowe 20%.

W drzewostanach regionu bieszczadzkiego skupione jest 32 160 tys. m³ grubizny brutto, co odpowiada miąższości 27 570 tys. m³ grubizny netto. Podział tej masy na główne gatunki drzew przedstawia się następująco:

	tys. m ³	%
jodła	9 086	33,0
świerk	2 007	7,3
sosna	510	1,8
buk	14 000	50,8
olcha szara	1 457	5,3
inne liściaste	510	1,8
Razem	27 570	100,0

Z podanych liczb wynika, że buk z udziałem 50% ogólnej masy odgrywa dominującą rolę w bieżącym i perspektywicznym zagospodarowaniu zasobów leśnych regionu. Drugie miejsce zajmuje jodła z udziałem 33%. Trzecie miejsce w problematyce zagospodarowania drewna zajmuje olcha szara. Jej udział w ogólnej masie lasów państwowych wynosi obecnie 5%. Jeśli uwzględni się przyrost w latach 1971—1990 oraz zasoby drewna zgrupowane na gruntach Państwowego Funduszu Ziemi i PPRol oraz na gruntach prywatnych, to masa przeznaczona do uprzątnięcia do 1990 r. będzie wynosić około 2 mln m³. Roczny rozmiar użytkowania drewna olchowego w bieżącym 20-leciu powinien wynosić około 100 tys. m³ masy drzewnej pozyskiwanej poza użytkowaniem drzewostanów rębnych.

Na uwagę zasługuje liczne występowanie jaworu w drzewostanach niektórych nadleśnictw. Drewno jaworowe, zaliczone do grupy „inne liściaste”, nie zostało dotychczas wyodrębnione i celowo zagospodarowane. Oddaje się je do przerobu łącznie z drewnem bukowym. Ze względu na dużą wartość drewna jaworowego — zwłaszcza drewna o jakości okleinowej, rezonansowej i stolarskiej — drewno to powinno być grupowane oddzielnie w toku manipulacji leśnej oraz w kombinatach w Rzepedzi i Ustianowej.

Z liczb zestawionych w tabeli klas wieku wynika, że drzewostany rębne i przeszłorębne (VI i VII klasy wieku oraz klasa odnowienia) obejmują 10,5 mln m³ drewna. Na to, by zasoby te wykorzystać do 1990 r. — a więc licząc od 1971 r. w ciągu 20 lat — trzeba stosować średni rozmiar użytkowania 520 tys. m³ rocznie. Do liczby tej należy dodać coroczne pozyskiwanie drewna z użytków międzyrębnych oraz z drzewostanów olchy szarej.

W 1990 r. osiągną rębność drzewostany wchodzące w skład obecnej IV i V klasy wieku o powierzchni 44 tys. ha, których zasobność wynosi 14 mln m³; do 1990 r. masa ta wzrośnie o 20-letni przyrost. W latach 1990—2010 zapas dojrzałego do wyrębu drewna na pniu (użytki rębne i między-

rębne) będzie 1,5—2 razy wyższy niż dzisiaj, co trzeba już obecnie uwzględnić przy planowaniu sieci komunikacyjnej i ośrodków przemysłu drzewnego. Obszar lasów niedostępnych obejmuje 47,5 tys. ha, czyli 27% powierzchni leśnej regionu, z zapasem 10,8 mln m³, co stanowi 34% ogólnej masy drzewnej.

ZAGOSPODAROWANIE REZERW LEŚNYCH W BIESZCZADACH

Lasy bieszczadzkie mają swoistą specyfikę, na którą składają się następujące przejawy:

1. Drzewostany w wieku ponad 100 lat zajmują 25% powierzchni leśnej z masą około 10,5 mln m³.

2. Zapas drewna skupiony w przeszłorębnych drzewostanach bukowych (120—180 lat) obejmuje około 7,7 mln m³.

3. Drzewostany olchy szarej mają być przebudowane do 1990 r., a występujące w nich zasoby drewna powinny być wykorzystane w przemyśle.

Obecny etat rębny w lasach bieszczadzkich wynosi 654 tys. m³, natomiast rozmiar użytkowania 467 tys. m³ rocznie. W tych warunkach zaległości w użytkowaniu lasu zwiększają się o dalsze 190 tys. m³ rocznie.

W celu wstępnego zagospodarowania regionu bieszczadzkiego wybudowano i oddano do użytku do 1971 r. następujące inwestycje:

osady służbowe	405 obiektów
parki konne	17 obiektów
hotele robotnicze	27 obiektów
drogi	216 km
kolejka leśna Rzepedź — Moczarne	62 km

W istniejącej sieci dróg 60% stanowią drogi publiczne, które zapewniły dostęp do obszarów leśnych, lecz nie wniknęły w głąb drzewostanów. Dla całkowitego udostępnienia lasów potrzebne są następujące inwestycje docelowe:

budownictwo mieszkaniowe	1035 mieszkań
budowa dróg publicznych	300 km
budowa dróg leśnych	770 km
kolejka leśna	9 km
zabudowa potoków górskich	50 km
zaplecze techniczne	7 obiektów
parki konne	2 obiekty

Do realizacji tych zadań oraz dla zakupu nowoczesnego sprzętu do zrywki i transportu drewna potrzebne są do 1990 r. nakłady inwestycyjne rzędu 2,6 mld zł.

Prócz tego potrzebna jest budowa 2495 km dróg stokowych, penetrujących w obszary leśne i umożliwiających intensyfikację prac leśnych. W myśl planów OZLP harmonogram budowy dróg stokowych ma się przedstawiać następująco:

1971—1975	—	163 km	kosztem	111 mln zł
1976—1980	—	200 km	kosztem	120 mln zł
1981—1985	—	220 km	kosztem	130 mln zł
po 1985 r.	—	1912 km	kosztem	965 mln zł

razem: 2495 km kosztem 1326 mln zł

Problem budowy dróg odgrywa w zagospodarowaniu lasów bieszczadzkich kluczową rolę. W myśl publikacji doc. dra Z. Patalasa (10) wskaźnik gęstości dróg w Bieszczadach wynosi 0,33 km/100 ha. Według Dudzińskiego i Kołodzieja (2) do prawidłowej gospodarki leśnej potrzebny jest wskaźnik 2,5 km/100 ha. Po pełnym zrealizowaniu planowanych zadań wskaźnik gęstości dróg będzie wynosił 2,5 km/100 ha, a więc osiągnie poziom niższy od wymaganego w prawidłowej gospodarce leśnej. W tych warunkach przesunięcie blisko $\frac{4}{5}$ programu budowy dróg stokowych (1912 km) na okres po 1985 r. nasuwa duże obawy.

Problem budowy dróg oraz zrywki i przewozu drewna stanowi zespół zagadnień o kluczowym znaczeniu. Niedomagania w tej dziedzinie powodują, że w zespole 17 nadleśnictw bieszczadzkich (według dawnej nomenklatury) pozyskiwanie drewna dało pozytywne wyniki finansowe tylko w nadleśnictwach Jaśliska (zysk 93 zł/m³) i Sanok (87 zł/m³), w nadl. Rymanów osiągnięto efekt zerowy, w pozostałych nadleśnictwach osiągnięto ujemne efekty ekonomiczne.

W myśl planów opracowanych przez OZLP w Przemysłu udostępnienie obszarów dotychczas niedostępnych ma być realizowane w ramach 3 planów 5-letnich według podanego niżej harmonogramu:

1971—1975	:	14,1 tys. ha
1976—1980	:	17,9 tys. ha
1981—1985	:	15,6 tys. ha
razem		47,5 tys. ha

W miarę udostępniania lasów będzie wzrastać rozmiar użytkowania, co obrazują liczby zestawione w tab. 3.

Z liczb zestawionych w tab. 3 wynikają następujące wnioski:

1. Rozmiar użytkowania w 5-leciu 1986—1990 będzie w lasach bieszczadzkich dwukrotnie wyższy niż w latach 1971—1975. Mimo to zapas grubizny będzie w 1991 r. o 45% wyższy niż w 1971 r.

Tabela 3

**Ewolucja rozmiaru użytkowania i zapasu grubizny netto
w lasach bieszczadzkich w latach 1971—2010¹**

5-lecie	Roczny rozmiar użytkowania	Stan na dzień	Zapasy grubizny
	tys. m ³		tys. m ³
1971—1975	420	1 X 1971	26 540
		1 X 1976	29 154
1976—1980	615	1 X 1981	31 152
1981—1985	774	1 X 1986	32 922
1986—1990	812	1 X 1991	35 338
1991—1995	852	1 X 1996	38 460
1996—2000	896	1 X 2001	42 469
2001—2005	918	1 X 2006	47 710
2006—2010	970	1 X 2011	54 323

¹ Tabelę opracowano w oparciu o materiały liczbowe zestawione przez doc. dra T. Partykę i współpracowników.

2. Rozmiar użytkowania wzrośnie w 2000 r. do poziomu 900 tys. m³, a w 5-leciu 2006—2010 do poziomu 970 tys. m³ rocznie.

Równocześnie zapas grubizny na pniu będzie wynosił w 2006 r. 54 mln m³, a więc będzie dwukrotnie wyższy niż w 1971 r.

Dynamiczna ewolucja zasobów leśnych w latach 1971—2010 wynika z dużego potencjału produkcyjnego siedlisk leśnych regionu bieszczadzkiego.

30-lecie 1970—2000 r. stanowi okres przejściowy, w którym trzeba wykorzystać rezerwy leśne, jakie powstały w ubiegłych 10-leciach. Zmiany ilościowe zasobów leśnych po 2010 r. będą nieznaczne, wystąpią natomiast wyraźne zmiany jakościowe: ich wyrazem będzie wyższa wartość techniczna drewna. Projektowane obecnie inwestycje leśne i przemysłowe powinny być dostosowane do zdolności produkcyjnej lasów bieszczadzkich w przedziale lat 2000—2010.

ZAPLECZE PRZEMYSŁOWE

W pierwszych latach po wojnie Bieszczady były terenem bezludnym i bezdrożnym, niedostępnym dla normalnej działalności gospodarczej.

W 1955 r. zapoczątkowano akcję udostępniania terenu budując okrężną arterię komunikacyjną Ustrzyki Dolne — Stuposiany — Ustrzyki Górne — Wetlina — Lesko. Budowę pętli bieszczadzkiej zakończono w 1961 r. Do powiązania regionu bieszczadzkiego z Przemyślem przyczyniło się otwarcie w 1963 r. ruchu kolejowego na linii Ustrzyki Dolne — Chyrów — Przemyśl (tranzyt przez ZSRR). W latach 1954—1964 zbudowano kolej leśną Rzepedź — Cisna — Moczarne, w latach 1964—1966 drogę Zagórz — Rzepedź — Komańcza; ostatni odcinek tej drogi mający połączyć Komańczę z Łupkowem znajduje się w końcowym stadium realizacji. W ślad za budową dróg pojawiły się w terenie osiedla administracji leśnej liczące około 500 osad.

W 1956 r. uruchomiono tartaki w Stuposianach i Kalnicy. Ich zadaniem była produkcja elementów konstrukcyjnych dla obiektów drogowych i budowlanych z drewna osiedli bieszczadzkich; w zasilaniu rynku krajowego zakłady te nie brały udziału.

W latach 1953—1958 przestudiowano zagadnienie uprzemysłowienia regionu tworząc koncepcję tartaku w Rzepedzi, zlokalizowanego bezpośrednio w Bieszczadach, oraz kombinatu drzewnego w Ustianowej, zlokalizowanego na północnym obrzeżu regionu.

W latach 1958—1962 zrealizowano budowę tartaku w Rzepedzi wznosząc w pustce osiedle, w którym obiekty przemysłowe oraz całe zaplecze mieszkalne, bytowe i socjalne stanowi własność resortu leśnictwa. Rzepedź zbudował w ciągu 4 lat inż. T. Walewski, wnosząc w realizację zadania pełny poświęcenia wkład twórczy.

Budowę kombinatu w Ustianowej zapoczątkowano w 1972 r., w 19 lat po sformułowaniu wstępnych koncepcji.

Bieszczadzkie Zakłady Przemysłu Drzewnego, obejmujące zgodnie z pierwotną koncepcją tartak i fryzarnię, rozpoczęły produkcję 1 stycznia 1963 r. Założona w projekcie zdolność produkcyjna przewidywała przetarcie 30 tys. m³ drewna iglastego, głównie jodłowego i 20 tys. m³ drewna

bukowego. Życie w krótkim czasie zmieniło założenia projektu; okazało się, że ciężąca do Rzepedzi baza obejmuje około 100 tys. m³ rocznie, w tym 55 tys. m³ drewna iglastego i 45 tys. m³ drewna bukowego.

Produkcja tartaczna zakładu w Rzepedzi dała w latach 1963—1965 ujemne wyniki ekonomiczne. Pod naciskiem rosnącego rozmiaru użytkowania zwiększano stopniowo ilość przecierań surowca, osiągając w 1970 roku poziom 65 tys. m³, w 1972 r. 95 tys. m³; w najbliższym czasie tartak ma osiągnąć 110 tys. m³ rocznego przetarcia. W dalszej kolejności uruchomiono oddziały produkcji kompletów skrzynkowych, mozaiki posadzkowej, kostki podłogowej, galanterii drzewnej i płyt wiórowych, ostatnio także doświadczalny oddział produkcji klejonych płyt podłogowych. Produkcja zakładu przybierała stopniowo znamiona kompleksowego wykorzystania drewna, posuniętego tak daleko, że część trocin i odpadów przekazuje się jako surowiec do sąsiedniej fabryki płynnego preparatu wędzarskiego. W miarę uruchamiania działów pochodnych zwiększała się rentowność zakładu, co obrazują podane niżej liczby:

Rok	Akumulacja
1963 — minus	6 300 tys. zł
1965 — minus	1 950 tys. zł
1970 — plus	14 950 tys. zł
1971 — plus	36 380 tys. zł
1972 — plus	38 040 tys. zł

O korzystnych zmianach ekonomicznych zadecydowało w głównej mierze uruchomienie oddziału płyt wiórowych oraz produkcji cienkościennych skrzyń; kooperujące z sobą oddziały przerabiają rocznie 30 tys. m³ taniego drewna olchy szarej, co umożliwia osiągnięcie wysokiej akumulacji. W dążeniu do szerszego wykorzystania bazy surowcowej oraz podwyższenia wyników ekonomicznych wskazana jest rozbudowa istniejącej linii płyt wiórowych do zdolności produkcyjnej 25 tys. m³ rocznie, podwojenie zestawu urządzeń do produkcji skrzyń oraz uruchomienie oddziału klejonych desek podłogowych. Po przeprowadzeniu adaptacji zapotrzebowanie surowca będzie obejmowało 110 tys. m³ drewna tartaczego oraz 60 tys. m³ drewna olchy szarej, a akumulacja wzrośnie do poziomu 100 mln zł rocznie.

Doświadczenia zebrane w Bieszczadzkich Zakładach Przemysłu Drzewnego w Rzepedzi wykazały słuszność włączenia drewna olchy szarej w nurt przerobu przemysłowego oraz celowość koncentracji surowca i kompleksowej obróbki drewna. Doświadczenia te stanowią punkt wyjściowy do projektowania kombinatów drzewnych w Ustianowej, Jaśle i Przemyśle.

Biorąc pod uwagę główne kierunki spływu drewna przeprowadzono wstępny podział bieszczadzkiej bazy surowcowej między najbliższe położone kombinaty w Rzepedzi i Ustianowej. Zarys podziału obrazuje podane niżej zestawienie:

Baza Rzepedź		Baza Ustianowa	
Nadleśnictwo	Pow. leśna ha	Nadleśnictwo	Pow. leśna ha
Cisna	10 765	Baligród	17 580
Komańcza	18 438	Brzegi Dolne	21 310
Wetlina	12 893	Lutowiska	23 232

Rymanów	19 236	Stuposiany	20 269
Lesko (część)	9 398	Brzozów (część)	7 232
		Bircza (część)	7 670
Razem 70 730 ha.		Lesko (część)	8 005
Ogółem: 176 028 ha.		Razem 105 293	

Strukturę dostaw drewna w poszczególnych okresach czasu obrazują liczby zestawione w tab. 4.

Tabela 4

Przeciętne roczne dostawy grubizny i układ sortymentowy w latach 1971—2000
w tys. m³

5-lecie	Kierunek dostaw	Grubizna			Sortymenty							
		ogółem	igl.	liść.	tart. igl.	tart. liść.	papierówka			olcha	inne drewn. użyt.	drewno opałowe
							św/jd	so	buk			
1971	Ustianowa	212	72	140	35	41	16	2	56	12	11	39
1975	Rzepedź	177	79	98	50	24	19	2	50	12	2	18
	Razem	389	151	238	85	65	35	4	106	24	13	57
1976	Ustianowa	370	130	240	85	64	32	3	61	67	15	43
1980	Rzepedź	245	86	159	54	38	18	5	78	21	7	24
	Razem	615	216	399	139	102	50	8	139	88	22	67
1981	Ustianowa	486	157	329	102	89	39	4	83	92	21	56
1985	Rzepedź	288	104	184	65	44	23	5	90	26	8	27
	Razem	774	261	513	167	133	62	9	175	118	29	83
1986	Ustianowa	511	171	340	112	93	41	4	88	92	23	58
1990	Rzepedź	302	111	191	71	45	25	6	93	26	8	28
	Razem	813	282	531	183	138	66	10	181	116	31	86
1991	Ustianowa	543	187	356	138	118	36	5	121	45	36	44
1995	Rzepedź	327	123	204	66	64	27	5	90	15	18	22
	Razem	870	310	560	224	182	63	10	211	60	54	66
1996	Ustianowa	549	191	358	140	119	37	5	123	45	36	44
2000	Rzepedź	330	123	207	86	66	27	4	92	15	18	22
	Razem	879	314	565	226	185	64	9	215	60	54	66

Liczby zestawione w tab. 4 wyznaczają bieżące i perspektywiczne zadania wymagające rozwiązania w przemyśle miejscowym, bądź poza granicami regionu. I tak kontyngenty drewna tartaczno-ciążące do Rzepedzi osiągną w latach 1991—2000 poziom 150 tys. m³. Przy obecnym wyposażeniu zakładu górny pułap przepustowości hali tartacznej i składowisk wynosi 110 tys. m³ rocznie. Realizacja zwiększonych zadań będzie wymagać wyposażenia tartaku w obrabiarki o większej sprawności oraz zastosowania składowisk surowca i magazynów tarcicy do wysokiego układania stosów.

Począwszy od 1976 r. na kierunku Rzepedzi pojawiają się dostawy papierówki bukowej rzędu 80—90 tys. m³ rocznie. Ze względu na szczupłość urządzeń spedycyjnych kombinat w Rzepedzi nie będzie mógł przyjąć tej pozycji — spedycja papierówki musi być realizowana przez składnicę w Łupkowie. Zagadnienie papierówki bukowej, której łączna ilość (Rzepedź i Ustianowa) rośnie w latach 1976—1991 z pozycji 140 tys. do 210 tys. m³ rocznie, wymaga przestudiowania i jednoznacznej odpowiedzi na pytania: 1) czy kombinat celulozowo-papierniczy w Świeciu przyjmie te ilości do przerobu, 2) czy północna baza drewna bukowego może pokryć w całości zapotrzebowanie Świecia, 3) czy papierówki bukowej z Bieszczad nie należy przerabiać w Ustianowej na płyty wiórowe — zamiast wozić ją na duże odległości do Świecia.

Poza Rzepedzią głównym odbiorcą drewna z bazy bieszczadzkiej będzie kombinat w Ustianowej, przystosowany do odbioru w etapie początkowym (do 1980 r.) 350 tys. m³ grubizny, w tym 140 tys. m³ drewna tartacznego (70 tys. m³ drewna iglastego i 70 tys. m³ drewna liściastego, głównie bukowego). W skład kombinatu będzie wchodzić: 1) duża składnica manipulacyjna, jej zadaniem będzie podział spływającej do Ustianowej masy drewna na sortymenty przeznaczone do przerobu na miejscu oraz do spedykcji do innych zakładów, 2) tartak dysponujący, poza normalnym wyposażeniem, trakorębakami do obróbki drewna średniowymiarowego i produkcji zrębków, 3) oddział płyt wiórowych o zdolności produkcyjnej 130 tys. m³, 4) oddział klejonych desek podłogowych o produkcji 1 mln m² rocznie, 5) oddział cienkościennych kompletów skrzynkowych z drewna olchowego, 6) oddział retortowego zwęglania drewna o zdolności produkcyjnej 3 tys. t węgla aktywowanych rocznie. Kombinat będzie zużywał 80% produkowanej tarcicy na własny przerób wtórny. Oddział płyt wiórowych będzie przerabiał około 230 tys. m³ drewna, w tym dużą ilość odpadów z pierwotnej obróbki drewna; wsad surowcowy tego oddziału będzie obejmował około 70% drewna iglastego i 30% drewna liściastego (12% buk, 12% olcha, 6% dąb). Budowę kombinatu zaczęto w 1972 r., produkcja zostanie uruchomiona w 1976 r., koszt budowy wyniesie około 2 mld zł.

W myśl liczb zawartych w tab. 4 dostawy drewna tartacznego wzrosną w 1981 r. do 200 tys. m³, a w 1991 r. do 250 tys. m³ rocznie. Wynika stąd potrzeba dalszej rozbudowy kombinatu lub kierowania części surowca tartacznego do innych zakładów. W związku z tym przewiduje się — po 1980 r. — zwiększenie produkcji desek podłogowych do poziomu 2 mln m² rocznie. Do tego czasu mogą również zaistnieć warunki przerobu odpadów korowania na tworzywa płytowe.

Ze względu na zalecane w regionie bieszczadzkim budownictwo z drewna kombinat w Ustianowej powinien zapewnić dostawę elementów budowlanych z drewna litego i odpowiednio formowanych materiałów płytowych. Potrzebny jest również oddział impregnowania drewna budowlanego przy zastosowaniu doborowych preparatów krajowych i zagranicznych.

Drugie ogniwo rozbudowy przemysłu stanowi fabryka płyt wiórowych, o rocznej zdolności produkcyjnej 120 tys. m³ w Jaśle. Budowę tego zakładu wyposażonego w urządzenia importowane z RFN zaczęto w 1972 r., osiągnięcie pełnej produkcji nastąpi w 1974 r. Nasuwa się celowość uzupełnie-

nia zakładu oddziałem tartacznym oraz oddziałem sklejk o zdolności produkcyjnej rzędu 30 tys. m³ rocznie.

Począwszy od 1976 r. województwo rzeszowskie będzie produkować 270 tys. m³ płyt wiórowych (Jasło, Ustianowa, Kolbuszowa, Rzepedź), a więc więcej niż wyniosła cała produkcja płyt wiórowych w Polsce w 1970 roku (222 tys. m³).

W końcowym stadium opracowania znajduje się projekt budowy zakładów drzewnych w Przemyślu, obejmujących tartak o przepustowości 125 tys. m³ drewna iglastego i liściastego, oddział płyt wiórowych o zdolności produkcyjnej 30 tys. m³ oraz oddział meblarski o zdolności produkcyjnej 80 tys. kompletów kuchennych rocznie. Realizacja ma nastąpić do 1980 r. Oddziały te zespolone z pracującymi od 10 lat Zakładami Płyt Pilśniowych stworzyłyby duży kombinat pozwalający na kompleksowy przerób drewna i odpadów produkcyjnych oraz pełne wykorzystanie urządzeń fabrycznych. Zapotrzebowanie kombinatu na surowiec byłoby tylko w części pokrywane przez region bieszczadzki; główne źródło dostaw będą stanowić inne tereny województwa rzeszowskiego.

Omówione zakłady przemysłu drzewnego oraz ich rozbudowa po 1980 r. zapewnią w zasadzie przerób drewna z regionu bieszczadzkiego. W wypadku nadwyżek potrzebne będą decyzje dotyczące budowy dalszych kombinatów w Zarszynie, Rymanowie lub Gorlicach.

Realizacja nakreślonego planu rozbudowy przemysłu będzie wymagała nakładów inwestycyjnych rzędu 6 mld zł; większość tych nakładów powinna być dokonana do 1980 r.

STWIERDZENIA I WNIOSKI SYNTETYCZNE

Inwestycje wykonane w latach 1950—1970 udostępniły Bieszczady i umożliwiły zrealizowanie wstępnego etapu zagospodarowania terenu.

Drugi etap aktywizacji regionu oparto na założeniu wykorzystania rezerw drewna skupionych w niedostępnych lasach bieszczadzkich. Intensyfikacja produkcji leśnej wymaga: 1) wybudowania nowych zakładów przemysłu drzewnego umożliwiających kompleksowy przerób drewna, 2) wyposażenia niedostępnych terenów w sieć dróg i szlaków zrywkowych oraz w zespoły osad potrzebnych do prowadzenia racjonalnej gospodarki leśnej. Zwiększane stopniowo rozmiary użytkowania będą w 1991 r. dwukrotnie wyższe niż obecnie. Mimo to zasobność lasów będzie wzrastać; zapas drewna na pniu będzie w 1991 r. o 50%, a w 2006 r. o 100% wyższy niż w 1971 r.

Ze względu na ochronę walorów środowiska zakłady przemysłu drzewnego zostały rozmieszczone na obrzeżu regionu (Ustianowa), lub poza regionem (Jasło i Przemyśl).

Wzrost rozmiaru użytkowania przy równoczesnym wzroście zapasu na pniu będzie trwał do 2010 r. W związku z tym nasuwa się potrzeba powołania w OZLP w Przemyślu biura studiów, którego zadanie polegałoby na: 1) permanentnym badaniu ewolucji zagadnień w latach 1973—2010, 2) szukaniu właściwych rozwiązań, 3) koordynowaniu zadań produkcyjnych z rekreacyjnymi funkcjami lasu. Zaplecze naukowe powinny stanowić krakowski oddział Instytutu Badawczego Leśnictwa oraz Wydział Leśny Akademii Rolniczej w Krakowie.

LITERATURA

1. Dudziński T. — Program rozwoju ziem górskich województwa rzeszowskiego. Materiały z Konferencji Naukowej „Rozwój i wykorzystanie gospodarki leśnej i przemysłu drzewnego w województwie rzeszowskim ze szczególnym uwzględnieniem Bieszczad”. Maszynopis. Polskie Towarzystwo Ekonomiczne. Rzeszów 1973.
2. Dudziński T., Kołodziej J. — Kierunki kompleksowego zagospodarowania terenów górskich województwa rzeszowskiego. „Gospodarka Planowa” 1967, nr 7.
3. Dzięwanowski R. — Wartość użytkowa buczyn bieszczadzkich. Maszynopis. Polskie Towarzystwo Ekonomiczne. Rzeszów 1973.
4. Gonet B. — Techniczna i gospodarcza analiza północnej i południowej bazy surowca bukowego w Polsce. „Folia Forestalia Polonica” 1966, seria B, z. 7.
5. Hodór C. — Rozwój i wykorzystanie rezerw gospodarki leśnej w województwie rzeszowskim ze szczególnym uwzględnieniem Bieszczad. Maszynopis. Polskie Towarzystwo Ekonomiczne. Rzeszów 1973.
6. Kryczko M. — Zasoby leśne i przemysł drzewny województwa rzeszowskiego. Maszynopis. Polskie Towarzystwo Ekonomiczne. Rzeszów 1973.
7. Kryczko M. — Zasoby drzewne lasów województwa rzeszowskiego i przemysłowe ich wykorzystanie. Maszynopis. Przemysł 1973.
8. Krzysik F. — Olsza szara jako baza przemysłu drzewnego. Analiza ilościowa i kierunki wykorzystania. Polskie Towarzystwo Leśne, 1966.
9. Krzysik F. — Problem wykorzystania drewna bukowego z lasów bieszczadzkich. „Sylwan” 1968, nr 3.
10. Krzysik F. — Zagospodarowanie drzewostanów olszy szarej. „Sylwan” 1968, nr 4.
11. Nowicki E. — Główne kierunki rozwoju leśnictwa i drzewnictwa do roku 1990. Maszynopis. Polskie Towarzystwo Ekonomiczne. Rzeszów 1973.
12. Patalas Z. — Problemy pozyskania i transportu drewna w Bieszczadach. „Sylwan” 1971, nr 4.
13. Rządkowski S. — Stan obecny i kierunki rozwoju przemysłu drzewnego w Bieszczadach. „Sylwan” 1971, nr 4.
14. Rządkowski S. — Rozwój przemysłu drzewnego Rzeszowszczyzny na tle krajowych założeń prognostycznych. Maszynopis. Polskie Towarzystwo Ekonomiczne. Rzeszów 1973.
15. Sobień T. — Przemysł tartaczny w województwie rzeszowskim; stan aktualny i prognozy rozwoju. Maszynopis. Polskie Towarzystwo Ekonomiczne. Rzeszów 1973.
16. Szczuka J. — Problem zagospodarowania lasów w Bieszczadach. „Sylwan” 1971, nr 4.
17. Więcko E. — Nadwyżki surowca drzewnego w województwie rzeszowskim na tle krajowego bilansu drewna. Maszynopis. Polskie Towarzystwo Ekonomiczne. Rzeszów 1973.

Краткое содержание

Директивой ведения хозяйства в лесах Бещад в 1970—1990 годах является увеличение производительности лесов и развитие деревообрабатывающей промышленности после 1990 г. Государственные леса занимают в Бещадах площадь 176 тыс. га,

что составляет 58% общей площади региона. Эти леса входят в состав II надлесничеств перечисленных в табл. 1; структура возраста представлена в табл. 2. Запас спелых насаждений охватывает 30% пиловочной древесины; 30—40% баланса и 20% дровяной древесины.

Запас древесины охватывает 25 млн. м³ толстомерной древесины нетто в том числе: пихта — 33%, ель — 7,3%, сосна — 1,8%, бук — 50,8%, серая ольха (*Alnus incana* Moench) — 5,3%, другие лиственные породы — 1,8%.

Насаждения в возрасте превышающим 100 лет охватывают 43 тыс. га с запасом 10,5 млн м³ древесины. В 1990 г. достигнут спелости насаждения IV и V класса возраста на площади 44 тыс. га с запасом 14 млн м³. В 1990—2010 годах запас спелой древесины будет в 1,5—2 раза больше, чем сейчас.

Недоступные леса занимают в Бещадах площадь 47 тыс. га с запасом 10,8 млн м³. Освоение этих территорий требует строительства 300 км. публичных дорог, 770 км хозяйственных дорог, а также 600 км. лесных дорог.

Эволюцию размеров лесопользования и запаса толстомерной древесины нетто иллюстрируют следующие цифры:

Год	Годичный размер лесопользования в тыс. м ³	Запас толстомерной древесины в тыс. м ³
1971	420	26 540
1986	812	35 338
2000	900	47 710
2006	970	54 323

Учитывая неповторяемые ценности лесной среды, предприятия деревообрабатывающей промышленности будут строиться вне гор Бешады, а именно:

1. Завод древесностружечных плит в Ясле производительностью 120 тыс. м³ в год.
2. Деревообрабатывающий комбинат в Устяновой с лесопильным отделением производственной способностью 145 тыс. м³ пиловочной древесины, а также завод древесностружечных плит с производственной мощностью 130 тыс. м³ в год.
3. До 1980 г. должен быть расширен завод древесноволокнистых плит в Пшемысле, присоединяя к нему лесопильное отделение, перерабатывающее 125 тыс. м³ древесины, отделение производительностью 30 тыс. м³ древесностружечных плит, а также отделение кухонной мебели производящее 80 тыс. гарнитуров ежегодно.

Summary

The development of forest production and wood industry after 1990 constitutes a guideline for the management in Bieszczady during years of 1970—1990.

State forests occupy at Bieszczady the area of 176 thous. ha, what constitutes 58% of the total area of the region. These forests are divided into 11 forest districts listed in table 1; their age structure is presented in table 2. The wood crop includes 30% of sawtimber, 30—40% of cellulose wood, and 20% of fuelwood.

The standing crop of wood comprises 25 millions of cu. m. of net timber, including: fir 33%, spruce 7.3%, pine 1.8%, beech 50.8%, American alder (*Alnus incana* Moench) 5.3%, other broadleaved 1.8%.

Stands more than 100 years old cover 43 thous. ha with the volume of 10.5 mil. cu. m.

of wood. In 1990 stands of the IVth and Vth age-class on the area of 44 thous.ha and with the volume of 14 mil.cu.m. will attain maturity. The crop of wood mature for harvest will be in 1990—2010 by 1.5—2 times greater than at present.

The acreage of inaccessible forests comprises at Bieszczady 47 thous. ha with the volume of 10.8 mil.cu.m. To make these areas accessible the construction of 300 km of public roads, 770 km of access roads, and 600 km of forest roads is necessary.

Evolution of the cutting extent and the volume of net timber is illustrated by following figures:

Year	Annual cut thous.cu.m.	Timber reserve thous.cu.m.
1971	420	26540
1986	812	35338
2000	900	47710
2006	970	54323

Due to unique qualities of environment, plants of wood-working-industry will be situated outside Bieszczady, namely:

1. particle board factory at Jasło with the processing potential of 120 thous.cu.m. per annum,
2. wood combine at Ustianowa including saw-milling department with processing potential of 145 thous.cu.m. of sawn timber and particle board factory with the production capacity of 130 thous.cu.m. per annum,
3. the fibreboard factory in Przemyśl will be extended until 1980 to include saw-milling department converting 125 thous.cu.m. of wood, a department producing 30 thous.cu.m. of particle boards, and a department producing 80 thous. of sets of kitchen furniture per annum.